SCRISORI DIN AMBELE GERMANII

DESPRE „DOAMNA FLINZ" ȘI ALTELE

Punctul de control din Friedrichstrasse este poate cea mai dramatică porțiune de asfalt din lume.

Mă grăbeam s-o trec, pentru că la casa Teatrului Berliner Ensemble mă aștepta în ziua aceea, pînă la o anumită oră, un bilet reținut cu mari greutăți.

Aici se materializează, ca pentru o demonstrație tehnico-științifică, războiul rece. Zdrăngănitul asurzitor de șenile, urletele de fiare ale unor făpturi cu înfățișare omenească.

Am trecut linia albă, trasă prin mijlocul străzii care se încrucișează cu Friedrichstrasse. O linie albă care, în orice oraș al lumii, se adresează doar reflexelor conducătorilor de automobile. Aici, însă, trasă între capetele zidurilor întrerupte pentru a permite controlul și trecerea vehiculelor, marchează frontiera.

O dîră de vopsea albă. Pe același asfalt. Și totuși intram, evident și imediat, într-o altă lume. Răcnetele celor cîteva zeci de „rowdies", cum li se spune, și vacarmul coloșilor de fier răsunau acum de la un trotuar la cel de peste drum ca estompate, absorbite de prezența invizibilă a unui masiv muntos.

Inima îmi era strînsă de durere.

Ce căutau monștrii de fier cu stea albă și cei din oase și carne, purtînd pe cap ceaunele cu literele MP imprimate pe ele, aici, nu departe de Muzeul Dahlem ?

Ca într-o Okinawa sau Costa-Rica oarecare. Din turele ieșeau capete negre, cu priviri speriate. Ca ale unor cuci din ceasurile de munte tiroleze. Gurile de tun din apus erau îndreptate spre germani.

Căci în fața lor, dincoace, la răsărit de linia albă, se aflau numai germani.

Pe aceeași stradă, doar la cîteva sute de metri, se învîrtește pe acoperișul teatrului cercul de neon — firma luminoasă a lui Berliner Ensemble. Mișcarea lui lentă în jurul diametrului vertical pare azi un genial comentariu politic.

Noi, reporterii, din simplă comoditate sau lipsă de imaginație, folosim stereotip expresia : trecînd frontiera, „intri parcă într-o altă

www.cimec.ro

lume". Cum însă s-ar putea exprima sentimentul de liniște, de violent contrast cu ce ai lăsat, numai după cîteva clipe?

În spatele tău s-a ridicat brusc un stăvilar, zăgăzuind isteria războinică. Dacă n-ai întoarce o clipă capul și nu „ai vedea" spectacolul respingător lăsat „dincolo", ai rămîne doar cu impresia unui coșmar.

Numai peste cîțiva metri, pe trotuarul din dreapta, îți surîd din vitrine minunile porțelanurilor de Meissen.

Nu mult mai departe, pe stînga, „Sybille" își etalează confecțiile de iarnă sub ochii critici sau îngăduitori ai tipicelor blonde, tunse pînă la limita posibilității.

Și zigzagul luminos se prelungește, calm, cu vitrine umplute cu cărți și tablouri sau construcții bizare de cutii de conserve. Apoi vin firmele de neon ale teatrelor de operetă, de revistă, ale barurilor...

Printre toate acestea, în albia de asfalt a străzii Friedrich se scurge un fluviu uman acaparat de ce se întîmplă *aici*, în lumea lui. Cu el, ca un nou-născut, avînd ochii atrași de luminile *de aici*, aproape că am uitat bezna rămasă nu departe, în spate, la capătul străzii.

Și firma luminoasă, rotundă, se mișcă, stingîndu-și și aprinzîndu-și, pe rînd, cînd cercul de neon, cînd primul cuvînt, „Berliner", cînd pe cel de-al doilea, „Ensemble", cînd totul. Pentru ca apoi să se reaprindă și să se miște ca pe vremea lui Brecht. O caricatură a vremii îl reprezintă pe Bert, în biroul său, citind și mînuind absent un sistem de scripeți și cabluri, care mișcau firma de pe acoperiș.

Jos, afară, la intrarea în teatru, a trebuit să-mi fac anevoie loc în fața unei mulțimi de tineri. Mă întrebau care mai de care, deși auziseră unul de la celălalt răspunsul negativ: „Aveți un bilet în plus?"

Se reprezenta *Frau Flinz*, piesă cu subiect din actualitatea cea mai apropiată.

Am avut senzația bucuroasă a prezenței lui Bert Brecht, răspîndit parcă deopotrivă în suflete și în toate cutele barocului din sala teatrului. Veghind protector, părintește, asupra lui Helmut Baierl.

M-a pătruns speranța că tînărul autor, crescut de teatru, cu factură morală de activist de partid din faza puterii cucerite, ar putea ajunge purtătorul de steag al umanismului lui Brecht, cu un plus de vigoare de la cel al marilor mulțimi eliberate, în proces de instaurare legală, constituțională. Cel puțin, deocamdată, într-o parte a Germaniei.

Am asistat la trecerea revoluționară de la grotescul sinistru al unor Mr. Jonathan Jeremiah Peachum, cu Celiile lor, la întruchiparea omenescului viu, poetic, în Fritz Weiler și Martha Flinz.

Ambii apar literalmente din fundul oceanului de ruine, din pîcla unei zile de noiembrie 1945. Imagine cutremurătoare de apocalips.

Palizi, cu fețele supte, cu îmbrăcăminte improvizată, trăgînd unii după ei cărucioarele mizeriei, apar pe strîmta scenă din Friedrichstrasse parcă milioanele, toate, de ființe rămase fără adăpost.

Fritz Weiler își are lumea lui, largă, comunistă. Practic, fără limite. E totuși dezorientat, amețit de lunga perioadă a ilegalității, de holocaustul hitlerist. Fost lăcătuș, mormăie și vrea neîncetat să se reîntoarcă la lăcătușeria lui. La altceva crede sincer că nu se pricepe. Știe bine însă, fără teorie, un lucru: despre lupta de clasă. Asta, din 1921, pînă azi. În spiritul ei, fără multă imaginație, dar cu adîncă omenie, caută să-și împlinească sarcina primită acum. Să cazeze grupul de încotoșmănați în zdrențe, oameni cu capetele înfășurate, ca cei pe care îi dor dinții, în năframe murdare. Figuri dezumanizate. De panopticum.

Nu și-o spune, dar Fritz Weiler crede în realizarea fericirii. E programul lui.

Va căuta să afle mai tîrziu ce-i cu dialectica. Și atunci, și mereu, îi va fi tare greu. Acum însă nu pricepe de ce vechiul lui tovarăș Otto, polițist improvizat, cu banderolă roșie la braț, apără ordinea democratică și antifascistă, aparent în dauna lui și a sarcinii primite de la partid, aparent în folosul patronului Neumann.

Doamna Flinz în noiembrie 1945 va intra în scenă prezentîndu-se: Frau Martha Augusta Wilhelmina Flinz. Patru nume: spuse toate fără vreunul lipsă. Absența unuia i-ar părea deposedarea de un drept sacrosanct.

Lumea ei este mică. Limitată la cei cinci fii ai săi. Se bate cu disperare să nu i se lărgească această lume a ei. Ca nu cumva printr-o inevitabilă fisură să-și piardă feciorii.

www.cimec.ro

I-a trecut prin mormane de moloz și păduri de paloșe. S-a sustras cu șiretenie teribilului moloh hitlerist. Cu vitejie rece, calculată, întreținută cu umor disperat, își apără fiii. Așa cum își apără cele patru nume. Singurul ei scop în viață.

La început au fost șase. Unul a căzut undeva pe un front. Atunci, Martha Augusta Wilhelmina Flinz a rupt două ordine de chemare, înfruntînd moartea hitleristă.

Din 1945 pînă în 1952 se va bate cu noul stat, folosind de data aceasta șiretenia, umorul fără risc.

Își va apăra fiii, „pierzîndu-i" unul cîte unul.

Pînă cînd va sfîrși prin „a se pierde" pe ea însăși. Lumpenproletara cu patru nume de rezonanță bismarkiană își va pierde pe drum și două dintre ele, inutile, dar semnificative, pentru a deveni tovarășa președinte de cooperativă agricolă, simplu, Martha Flinz. Drumul îi este marcat de cîteva întîlniri (tot atîtea ciocniri) cu Fritz Weiler. „Întîlnirile", notate și numerotate în program, apar ca o împărțire tehnică, teatrală, ca acte sau tablouri. În realitate sînt etape în drumul scurtei sale istorii.

Care ar fi oare soarta suitei de episoade relatînd o frîntură de viață trăită cu oameni-eroi, întîlniți acum la colțuri de stradă, fără intervenția stilului Brecht în regie și în interpretare ? Ar rezista ea oare schematismului ? N-ar fi cumva strivită de apăsarea indiferenței decurgînd din absența „neapăratei perspective istorice", a „perioadei de gestație" etc.?

Cred că da. Ar rezista. Pentru că Martha Flinz este epilogul logic al Mamei Courage ; iar lumea realizată de Fritz Weiler este aceea gîndită și dorită de Galileu.

Și apoi, de n-ar fi decît monoloagele — admirabile. Unele justificate realist de prezența în scenă a unui al doilea personaj viu. (Mut, dar prezent.) Monologul debitat de Fritz Weiler lîngă patul Marthei Flinz, nu atît bolnavă, cît plină de resentimente față de reprezentantul lumii noi, care pătrunde implacabil în lumea ei, răsturnînd-o, ca pe un ibric, în oceanul marilor interese ale colectivității.

Astfel, episoadele devin teatru de valoare. Și de durată. Cu ajutorul sudurii brechtiene.

Decorurile sînt aproape numai marcate. Luminile și ecranul de cinema cad firesc în mijlocul scenei. Totul se topește într-o muzică de culise, fără abuz de repetări melodice obsedante.

Personajele înaintează spre rampă, părăsindu-și fără conformism partenerii. Își debitează autobiografia și opiniile (ca în cel mai tradițional teatru Brecht).

În profundul realism al fabulei, al conflictului dramatic și al jocului, de un omenesc răscolitor, nu supără ireala desprindere, pentru un moment, din contextul scenic, al cîte unuia dintre actori.

Cad atît de firesc, de necesar, frînturile de film reprezentînd Berlinul în 1945 ! Pe fondul acesta, de coline de moloz, ai crede că monomul fantomelor iese din inimi și pășește pe micuța scenă, kilometri, kilometri, în căutarea unui adăpost.

Un tapet glisant de-a lungul rampei, pe care oamenii mărșăluiesc pe loc și pe care roțile cărucioarelor se învîrtesc necontenit, ajută să te transpui în atmosfera înspăimîntătorului an 1945.

Helene Weigel și Raimund Schelcher îți dăruiesc simplu, fără urmă de retorică, emoția de a te afla în fața unora dintre marii artiști ai lumii, în teatrul lui Brecht. (Cortina lui de pînză de sac, cu uriașul porumbel al lui Picasso, explică totul. Mai cu seamă, optimismul și mîndria de a aparține speciei umane.)

„Dincolo", lîngă tancurile ațipite, din ușa deschisă a Chec Point-ului, „punctul de destindere" al militarilor americani, trimiși în misiune civilizatoare la punctul de frontieră Friedrichstrasse, se revărsau la ora aceea în stradă aburi de whisky și urlete răgușite intonînd aproximativ Lilly Marlen.

Kurt Heinz Müller

www.cimec.ro